

Sažetak

Nataša Bašić, leksikografska savjetnica u miru,
Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”, Zagreb
UDK 81'373, izvorni znanstveni rad

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.12>

primljen 15. siječnja 2023., prihvaćen za tisak 12. travnja 2023.

Identity Components in the Phraseology of Benjamin Tolić

The article approaches the identity components in the phraseology of the Croatian lexicographer, translator and diplomat Benjamin Tolić from the viewpoint of structural and cognitive-linguistic analysis. The material consists of his political columns and texts collected in nine author's books written between 2002 and 2023. Identity components include homeland, people, nation, language, and state. The political environment is very tense and unstable; different conceptions of social and economic construction confront each other immediately after the state independence of the Republic of Croatia was won in the Homeland War – the independence that has not been unanimously accepted not only by international factors but also by some Croatian citizens. In the distinctive style of a European intellectual born from a multilingual and multinational Mediterranean open-minded climate, Tolić analyzes and comments on events with an ironic edge; he rephraseologizes existing phrases creating new ones, and confronts good and evil, morality and dishonour, democracy and tyranny, sovereignty and subjection, freedom and slavery. In his thought, Tolić sets out from the teachings of Confucius on defining terminology, i.e. on the necessity to accurately (validly) name objects in order to find a plausible solution to a problem.

Keywords: Benjamin Tolić, Croatian language, idiom, phraseologising, structural and cognitive linguistics, tropes, figures, concatenation of figures, metaphor, metonymy, synecdoche, euphemism, comparison, irony, renaming of persons (antonomasia), dictionary of idioms, identity components, homeland, people, nation, language, state.

**RELIGIJSKO U RJEČNIKU
VELIKOGA I MALOGA POČETNOGA SLOVA**

Petar Bašić

Uvod

nstitut za hrvatski jezik i jezikoslovlje objavio je 2022. Rječnik velikoga i maloga početnog slova (724. str.). Takvi su leksikografski priručnici važni za svaku kulturnu sredinu jer pomažu u uređenju i stabilizaciji pravopisne norme te olakšavaju snalaženje porabnicima u znanstvenim i drugim područjima koja su im manje poznata. Načelno je izradba takvih strukovnih pomagala autorima velik izazov jer obuhvaćaju sva područja ljudske djelatnosti pa se obično izrađuju uz

pomoć uredničkoga vijeća sastavljenoga od strukovnih prvaka iz različitih područja ljudskoga znanja i umijeća. U ovom je Rječniku urednička odgovornost povjerena samo dvoma zavodskim djelatnicima – Goranki Blagus Bartolec i ravnatelju Željku Joziću, te recenzentima Anti Beženu i Milici Mihaljević.

Pregledom i raščlambom natuknica koje obuhvaćaju religijsko područje više-struko se potvrdila moja bojazan da se takav posao može obaviti bez specijalističke strukovne pomoći te da autorski mar Goranke Blagus Bartolec, Katarine Cvijanović, Ivane Matas Ivanković i Perine Vukše Nahod nije dovoljan ako nije popraćen dubinskim poznavanjem struke (struka). Istina, navedeni su suradnici za neka područja: Ankica Čilaš Šimpraga i Domagoj Vidović za zemljopisna imena, Irena Miloš i Janja Ružić za zakonodavne akte Europske Unije, Bruno Nahod za izradu računalnog sučelja i Ermina Ramadanović za reljefne oblike, ali mnoga važna područja, pa tako ni religijsko područje, nisu izrađivana uz pomoć stručnjaka (ili nisu navedeni u Rječniku).

Rječnik se sastoji od triju cjelina:

- I. Uvodni tekstovi
- II. Rječnik
- III. Razlika u pisanju velikoga i maloga početnog slova.

Svaka od tih cjelina ima svojih vlastitosti pa ih je dobro razmotriti zasebno, što i jesam za naslovljeno religijsko područje.

Uvodni tekstovi

U uvodnim tekstovima autorice potpisuju Predgovor (str. 4. – 5.), a sve ostale tekstove urednici (str. 7. – 52.). Autorice predstavljaju Rječnik kao leksikografsko-leksikonski

„priručnik u kojemu se abecednim redom donosi popis jednorječnih i višerječnih imena i naziva koji se temelje na problematici pisanja velikoga i maloga početnog slova“,

utemeljen

„na načelima ... i na pravilima o pisanju velikoga i maloga početnog slova koja su zastupljena u mrežnoj i tiskanoj inačici *Hrvatskoga pravopisa* (2013.) Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje“ (str. 5.).

Pravila za pisanje velikoga i maloga početnog slova

[1] Velikim se početnim slovom piše prva riječ višerječnoga perifraznog imena kojim je obuhvaćeno više osoba.

[2] U pravilu perifrazno ime označava samo jednu osobu. Iznimno, u izrazima Sveta braća/Solunska braća (sveti Ćiril i Metod) i Sveta obitelj/Nazaretska obitelj (Isus, Marija i Josip) perifrazno ime može označavati više osoba te se u njima prva riječ piše velikim početnim slovom. Sveta obitelj piše se velikim početnim slovom zbog simbolike koju Isus, Marija i Josip imaju u kršćanstvu, a Sveta braća/Solunska braća zbog tradicijskoga

pravopisnog načela i načela potvrđenosti u praksi, s obzirom na to da je i u vjerskoj i u stručnoj (filološkoj) literaturi takav zapis ustaljen. (str. 19.)

Malo ispred [1] donosi se pravilo da se u višerječnim perifraznim imenima velikim početnim slovom pišu sve riječi osim prijedloga i veznika i navode se primjeri: *Kralj Rock and Rolla (Elvis Presley), Snježna Kraljica (Janica Kostelić)* itd. Nema razloga da se postupi drukčije kada je perifraznim imenom obuhvaćeno više osoba. Uostalom, kaže se, to su iznimke i navode se samo dva primjera. *Za Svetu obitelj* se to obrazlaže i simbolikom, a *za Svetu braću* tradicijskim načelom i potvrđenošću u praksi. No ako su to perifrazna imena, a može se tako shvatiti, onda treba pisati *Sveta Obitelj* i *Sveta Braća*. U tom slučaju, mogu se spojiti [1] i [2] tako da se na kraj [1] samo dodaju primjeri iz [2].

[3] Imena bogova, religijskih osoba, božanstava te njihova perifrazna imena

[4] Velikim početnim slovom pišu se imena vrhovnih religijskih osoba, božanstava i saveza božanskih osoba i njihova perifrazna imena osim prijedloga i veznika (Alah, Blažena Djevica Marija, Bog, Božji Poslanik, Buda, Duh Sveti/Sveti Duh, Gospa od Snijega, Gospod, Otac, Sin, Stvoritelj, Sveto/Presveto Trojstvo (Otac, Sin i Duh Sveti), Šiva itd.). Pridjev sveta piše se velikim početnim slovom kad označava Mariju, Majku Božju (Sveta Marija, Sveta Marija Jeruzalemska), a kad označava druge svete s imenom Marija ili kojim drugim imenom, piše se malim početnim slovom (sveta/sv. Cecilija, sveta/sv. Katarina, sveta/sv. Marija Egipatska, sveta/sv. Marija Magdalena itd.). (str. 20.)

Uz [3] i [4] teško bi bilo reći bilo što suvislo ne ulazeći u širu raspravu. Zato samo koje pitanje: zašto je redosljed različit u naslovu [3], u uvodnoj rečenici broja [4] i u primjerima? To čini nejasnim što su „bogovi“ (i zašto množina?), što su „božanstva“, a što religijske osobe, ili čak „vrhovne religijske osobe“. Uveden je i pojam savez božanskih osoba. Očito je (onomu tko zna) da se to odnosi na *Presveto Trojstvo*. Kršćani međutim vjeruju da je Bog jedan u tri božanske osobe – je li to savez božanskih osoba? Pridjev „sveta“ s primjerima suvišan je tu jer se o njemu izrijekom govori na drugom mjestu.

[5] Imena vjerskih zajednica i organizacija (str. 28.)

[6] Velikim se početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime

ili posvojni pridjev izveden od imena u višerječnim imenima:

[7] vjerskih i crkvenih zajednica i organizacija (provincija (redodržava), biskupija, vikarijata itd.), redova i družba te njihovih ustaljenih skraćenih imena (Anglikanska Crkva, Evangelička Crkva, Grkokatolička Crkva, Katolička Crkva, Koptska Crkva, Srpska pravoslavna Crkva; Bjelovarsko-križevačka biskupija, Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja, Islamska zajednica Zagreb, Kćeri Božje ljubavi, Mitropolija zagrebačko-ljubljanska, Provincijalat sestara Družbe služavki Maloga Isusa, Riječka nadbiskupija, Židovska općina Dubrovnik, Žumberački vikarijat, Župa svete Anastazije mučenice, Župni ured Župe svetoga/sv. Petra i Pavla apostola; Franjevački samostan Male braće, Manastir Krka itd.). Pridjevi katolički, pravoslavni, grkokatolički i sl. pišu

se malim početnim slovom u imenima crkvenih zajednica kad se ne nalaze na početku imena (Bugarska grkokatolička Crkva, Sirijska katolička Crkva, Srpska pravoslavna Crkva itd.)

[8] bogomolja bez riječi crkva, kapela/kapelica, katedrala, bazilika, prvostolnica itd. (Preobraženje Gospodnje, Srce Isusovo, Sveta Anastazija mučenica, Sveti Blaž, Sveti Križ, Uznesenje Blažene Djevice Marije; u Preobraženju Gospodnjemu, u Srcu Isusovu, u Svetoj Anastaziji mučenici, u Svetome Blažu, u Svetome Križu, u Uznesenju Blažene Djevice Marije itd.).

[9] Napomena: Ispred imena bogomolje koje stoji u nominativu imenica crkva/katedrala/bazilika itd. koja nije dio imena, nego opisno određuje ime bogomolje, kad nije na početku rečenice, piše se malim početnim slovom, a ime bogomolje ne sklanja se (u crkvi Sveti Franjo, u katedrali Sveta Stošija). (str. 28.)

Naslov u [5] ne odnosi se na sve što se pod njim nalazi. Nešto bolje bi bilo ako bi se umjesto riječi organizacija stavilo institucija.

Vjerskih i crkvenih... [7] – suvišno: i crkvenih; opet možda bolje: institucija. Primjere bi trebalo razvrstati po skupinama i prema tome razdvojiti u više točaka. Riječ redodržava za redovničku provinciju nije više u uporabi i ne treba ju spominjati. Umjesto *Provincijalat* bolje je za primjer navesti *Provinciju*. *Provincija* je pravna osoba i ima svoje ime, a *provincijalat* ne zna se točno što je.

Kćeri Božje ljubavi značilo bi pripadnice dotične zajednice (i tada bi trebalo malo početno slovo), a zajednica bi bila *Družba kćeri* [G] *Božje ljubavi*, s malim početnim slovom *k*. U Rječniku piše da je to red, a nije red, nego je družba.

Ne treba reći *Župni ured Župe x*, nego *Župni ured x*. Ako ipak treba navesti župni ured uz ime župe, on se piše malim početnim slovom: župni ured Župe x (to je samo ured, nije pravna osoba).

Nije dobro [9]: *u crkvi Sveti Franjo, u katedrali Sveta Stošija*, treba reći: *u crkvi svetoga Franje, u katedrali svete Stošije*. (Tako se uostalom predlaže u [16].)

A u skraćenom izričaju, bez spominjanja riječi crkva, u kosim padežima nije neobično čuti, primjerice: *Koncert je održan u Svetome Franji*.

[10] Imena državnih praznika, spomendana, vjerskih blagdana, svetkovina i događaja (str. 29.)

[11] Velikim se početnim slovom pišu jednorječna imena te prva riječ i riječ koja je i sama ime ili posvojni pridjev izveden od imena u višerječnim imenima datumski ili vremenski određenih:

[12] državnih praznika, spomendana, vjerskih blagdana, događaja i razdoblja (tjedan, mjesec, godina) posvećenih komu ili čemu (Dan antifašističke borbe, Dan državnosti, Dan Europe, Dan planeta Zemlje, Majčin dan, Međunarodni dan djeteta, Međunarodni praznik rada/Prvi svibnja, Svjetski dan čitanja naglas; Godina čitanja u Hrvatskoj, Međunarodna godina planina; Mjesec hrvatskoga jezika; Tjedan mozga; Valentinovo; Badnjak, Bajram, Božić, Cvjetnica/Cvjetna nedjelja, Kurban-bajram/Hadžijski bajram, Hanuka, Jom kipur, Roš hašana, Sukot, Sveta tri kralja, Sveti Nikola, Svi sveti, Tijelovo, Velika Gospa; Posljednja večera/Pasha itd.)

[13] Napomena: Ispred imena blagdana u nominativu imenica blagdan, koja nije dio imena, kad nije na početku rečenice, piše se malim početnim slovom, a ime blagdana ne sklanja se (blagdan Cvjetnica, blagdan Tijelovo, na blagdan Sveta tri kralja, uoči blagdana Sveti Nikola, povodom blagdana Svi sveti itd.).

[14] Nazivi blagdana posvećenih svetcima, kad iza riječi blagdan dolazi izraz u genitivu, pišu se malim početnim slovom. U takvim nazivima velikim se početnim slovom piše samo ime svetca, a pridjev sveti/sveta te kratica sv. pišu se malim početnim slovom (blagdan svetoga/sv. Nikole, blagdan svete/sv. Lucije, blagdan svih svetih, blagdan svetih triju kraljeva).

Za izraz Posljednja večera katkad postoji dvojba piše li se malim ili velikim početnim slovom. Preporuka je taj izraz pisati velikim početnim slovom jer je riječ o biblijskome događaju koji se jasno može odrediti kad je bio (na Veliki četvrtak), koji ima simbolično značenje u kršćanstvu kao čin kojim je utemeljena euharistija i koji se u religijskoj literaturi tradicionalno tako zapisuje.

Velikim se početnim slovom pišu:

[15] riječi i izrazi kojima se označavaju važni vjerski simboli pri izricanju osobitoga štovanja (Krv Kristova, Muka Gospodnja, Muka Isusova, Srce Isusovo, Srce Marijino, Sveti Križ i sl.). (str. 35.)

Uz [10]: blagdani su i državni i vjerski (slavljenje važnog događaja). Pojmove bi trebalo logičnije poredati, isto tako i u [12], razdijeliti blagdane i spomendane (odgovarajući zakon to vrlo precizno čini).

Uz [13]: to pravilo izazvat će veliku pomutnju u Rječniku (v. komentar uz [33]). Za blagdane vrijedi što je rečeno za imena crkava u [9]. Dobro je dakle ono kako je u [14].

Uz [15]: to je pitanje možda najosjetljivije i o njemu će biti govora kasnije, u komentaru uz [29] – [32].

Pisanje religijskih i mitoloških naziva

Malim se početnim slovom pišu:

[16] sve riječi naziva bogomolja koji sadržavaju riječ crkva, kapelica, katedrala, bazilika, prvostolnica, hram, džamija, sinagoga, osim posvojnoga pridjeva izvedenoga od imena i imena u genitivu koje dolazi iza riječi koja označava vrstu bogomolje (bazilika svetoga/sv. Petra, crkva svete/sv. Anastazije mučenice, crkva Svetoga Križa, kapela Svetoga Trojstva, katedrala svetoga/sv. Dujma, saborni hram svetoga Klimenta Ohridskoga; Begova džamija, Eufrazijeva bazilika; riječka džamija, dubrovačka sinagoga itd.)

[17] Napomena: Ispred imena bogomolje koje stoji u nominativu imenica crkva, kapelica, katedrala itd. koja nije dio imena, kad nije na početku rečenice, piše se malim početnim slovom (crkva Sveti Franjo, crkva Sveto Trojstvo, katedrala Sveti Dujam). U takvu se zapisu ime crkve ne sklanja, a sklanja se samo naziv bogomolje koji ispred imena crkve dolazi kao apozicija (u crkvi Sveti Franjo, u crkvi Sveto Trojstvo, u katedrali Sveti Dujam). (str. 44)

[18] nazivi blagdana posvećenih svetcima kad iza riječi blagdan dolazi izraz u genitivu, pri čemu se velikim početnim slovom piše samo ime svetca kojemu je blagdan posvećen, a

pridjev sveti/sveta te kratica sv. pišu se malim početnim slovom (blagdan svete/sv. Lucije, blagdan svetoga/sv. Nikole, blagdan svih svetih, blagdan svetih triju kraljeva itd.)

[19] Napomena: Ispred imena blagdana koje stoji u nominativu imenica blagdan, koja nije dio imena, kad nije na početku rečenice, piše se malim početnim slovom (blagdan Sveta Lucija, blagdan Sveti Nikola, blagdan Svi sveti, blagdan Sveta tri kralja). U takvu se zapisu ime blagdana ne sklanja, a sklanja se samo riječ blagdan koja ispred imena blagdana dolazi kao apozicija (na blagdan Sveta Lucija, u povodu blagdana Svi sveti, uoči blagdana Sveta tri kralja, uoči blagdana Sveti Nikola).

[20] pridjevi blaženi/blažena i sveti/sveta i kratice tih pridjeva bl. i sv. te imenice blaženica, blaženik i svetac uz imena blaženika i svetaca te općenito osoba iz vjerskoga života (blaženica/blažena/bl. majka Terezija, blaženik/blaženi/bl. Alojzije Stepinac, sveta/sv. Brigita Irska, sveta/sv. Terezija Avilska, sveta tri kralja, sveti/sv. Antun, sveti Filip i Jakov, svi sveti itd.)

Uz [17]: tu je vjerojatno posrijedi zabuna, dosad takvih primjera nije bilo. Tomu bi najbliži primjer bio: *Hotel „Antunović“/Antunović u Zagrebu* (pod natuknicom hotel). Za crkve ni to ne bi bilo dobro, nego samo genitiv. Dakle: *crkva svetoga Franje, crkva Svetoga Trojstva, katedrala svetoga Dujma*. Tako je zapravo predloženo u [16].

Uz [18]: blagdan *Svih svetih* treba uvijek pisati velikim početnim slovom (*Svi sveti, Svih svetih, blagdan Svih svetih...*) jer to nije, kako se često misli, blagdan svih svetih osoba, nego mu je tako ime; blagdan *Svetih triju kraljeva* pučki je naziv za *Bogojavljenje*, a danas se može čuti samo u razgovornom jeziku, i to u povezanosti sa župom i crkvom s tim naslovom: *župa (i crkva) Svetih triju kraljeva*. Župa ima i svoje ime te ako se ono želi izrijeckom spomenuti, treba ga pisati velikim početnim slovom: *Župa Svetih triju kraljeva*. U Hrvatskoj ima sedam župa s tim imenom, ali su u Registru sve zapisane „nepravilno“: *Župa Sv. tri kralja*. Budući da ime tako glasi, tako ga treba i pisati, no to nije preporuka za pravilno pisanje. U Hrvatskoj ima još jedna župa u čijem se imenu spominju tri kralja: *Župa Bogojavljenja – Sv. tri kralja*. Prvi je dio napisan ispravno, u genitivu: *Bogojavljenja*, a u drugom se izbjegava sklanjanje pa je, iz komocije, zadržan nominativ.

Uz [19]: ovdje vrijedi sve što je rečeno uz [17]. Treba reći blagdan svete *Lucije, blagdan svetoga Nikole, blagdan Svih svetih...* Isto tako *na blagdan svete Lucije, u povodu blagdana Svih svetih, uoči blagdana... svetoga Nikole*.

Uz [20]: treba izostaviti „sveta tri kralja“ i „svi sveti“ pa stoga i ono „te općenito osoba iz vjerskoga života“. „Sveta tri kralja“ pučki je naziv za *Bogojavljenje*, a ime „svi sveti“ ne rabi se u značenju „sve svete osobe“, nego je samo ime blagdana pa ga treba pisati: *Svi sveti*.

Majka Terezija proglašena je blaženom 2003., a 2016. *svetom* (službeno se zove sv. Terezija iz Kalkute).

[21] Napomena: Pridjev sveti/sveta piše se velikim početnim slovom samo kad se odnosi na vrhovne religijske osobe i njihove perifrize (Bog, Isus, Marija) zbog osobitoga štovanja prema njima, npr. piše se Sveta Marija kad označava Mariju, Majku Božju, za

razliku od drugih svetica s imenom Marija uz koje se pridjev sveta piše malim slovom (sveta Marija Egipatska, sveta Marija Goretti, sveta Marija Magdalena itd.). Zbog simboličke koju ima u kršćanstvu pridjev svet piše se velikim početnim slovom u perifraznome imenu Sveta obitelj, dok se u izrazima sveta tri kralja i svi sveti, kao opisnim nazivima za osobe iz vjerskoga života, piše malim početnim slovom.

[22] imenice iza imena svetaca koje pobliže određuju njihovo djelovanje ili zanimanje, a nisu dio imena (sveta/sv. Anastazija mučenica, sveti/sv. Bartol apostol, sveti/sv. Josip radnik, sveti Nikola biskup, sveti Silvestar papa, sveti Stjepan kralj, sveti Vid mučenik itd.)

[23] Napomena: Iznimno, uz neka imena svetaca i svetica, npr. Ivan Krstitelj, Ivan Zlatousti i Jelena Križarica, riječi Krstitelj, Zlatousti i Križarica pišu se velikim početnim slovom jer označavaju nadimak po kojemu su bili jedinstveni i prepoznatljivi u narodu (Krstitelj je Ivanov nadimak jer je krstio Isusa Krista, Zlatousti je Ivanov nadimak jer je lijepo i rječito govorio, a Križarica je Jelenin nadimak jer je pronašla Isusov Križ).

Cijeli [21] posve je suvišan. Sasvim je dostatno što je rečeno u [20]. Pridjev *blažena* uz Djevica Marija treba pisati, kao i za druge blažene/svete, malim početnim slovom.

Uz [22]: imenice iza imena svetaca ne određuju pobliže „njihovo djelovanje ili zanimanje“, nego su naslov pod kojim se slavi spomen određenog sveca, i ta se imenica u kalendarima odvaja zarezom. Drukčije je sa *svetim Josipom: Sveti Josip, zaručnik BDM* (19. ožujka) i *Sveti Josip Radnik* (1. svibnja; veliko početno slovo *R* i bez zareza – *Radnik* je sastavni dio naslova zbog Dana rada).

Uz [23]: Ivan nije prozvan *Krstiteljem* zato što je krstio Isusa, on je i prije krštavao i to je bitna dimenzija njegova poslanja.

[24] jednorječni i višerječni nazivi vjerskih razdoblja, dijelova crkvene godine, obreda i običaja koji nisu blagdani te općih vjerskih simbola, vjerskih istina/dogma i događaja (bar micva, bat micva, blagovijest/radosna vijest, karmine, korizma, križni put, namaz, poklonstvo kraljeva, post, prva pričest, ramazan, sabah, sudnji dan/posljednji sud, sveta misa, sveta potvrda/krizma, sveta voda, sveti kalež/sveti gral, sveto krštenje, šabat, zornica; hostija, križ, krunica, raspelo; advent/došašće, božićni blagdani, dani kruha i zahvalnosti za plodove zemlje, uskršno vrijeme; uskršnuće Isusovo, uznesenje Blažene Djevice Marije, uzašašće itd.)

[25] Napomena: Neke su bogomolje, osim pojedinim vjerskim osobama, posvećene vjerskim događajima, blagdanima ili istinama/dogmama te je pri pisanju naziva tih bogomolja potrebno provjeriti čemu je bogomolja posvećena, npr. odnosi li se uznesenje Blažene Djevice Marije u nazivu bogomolje na događaj, tj. vjersku istinu, ili se odnosi na blagdan Uznesenje Blažene Djevice Marije tj. Veliku Gospu. Primjerice, zagrebačka katedrala Uznesenje Blažene Djevice Marije posvećena je blagdanu Velika Gospa te se i u nazivu koji sadržava riječ katedrala riječ uznesenje u genitivu piše velikim početnim slovom, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije. (str. 44. – 46.)

Uz [24]: tu je mnogo toga izmiješano i ne zna se točno što je što. Trebalo bi sve razvrstati po nekoj logici i tako navesti i primjere.

Uz [25]: „Bogomolja“ nikad nije posvećena blagdanu. Spominje se tu zagrebačka katedrala *Uznesenja* (ne: *Uznesenje*) *Blažene Djevice Marije*, a jednako se tako kaže

svetkovina *Uznesenja Blažene Djevice Marije* (8. prosinca) (*Velika Gospa* je samo pučko ime za svetkovinu *Marijina uznesenja*).

Rječnik

Rječnik je, što je i razumljivo, mnogo iscrpniji od Pravila za pisanje velikoga i maloga početnog slova izloženih u I. dijelu, a ima i nekih razlika pa ga je i stoga potrebno zasebno razmotriti. Napomenimo i ovdje da nas zanima samo tema naznačena u naslovu.

Uz Rječnik bi moglo biti vrlo mnogo primjedaba, no čini se da je primjerenije izabrati manji broj primjera, i to po vrstama.

Homonimni parovi

[26] U Rječniku su zvjezdicom (*) obilježene natuknice koje se temelje na zajedničkoj etimologiji, a imaju različito značenje već prema tome pišu li se velikim ili malim početnim slovom (usp. str. 11). Lako je zapaziti da u Rječniku taj postupak ne funkcionira dobro, što će pokazati i primjeri što slijede. Natuknice se radi veće jasnoće navode u potpunom obliku, a primjedbe se iznose u komentaru nakon toga.

[a] *Križ G Križa

1. *rel.* križ na kojemu je Isus bio razapet, katolički simbol Isusove patnje i stradanja
sin. Sveti Križ

2. naselje i istoimena općina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

¹Općina Križ *adm.* G Općine Križ

[b] križ G križa

1. *rel.* simbol kršćanstva koji se upotrebljava u kršćanskim obredima

2. znak u obliku dvaju krakova koji se sijeku pod pravim kutom

¹Andrijin križ *rel.* križ na koji je razapet sveti Andrija

²andrijin križ u prometu

³Filipov križ *rel.* križ na koji je razapet sveti Filip

⁴filipov križ križ u obliku križa (!) na koji je razapet sveti Filip

⁵⁻¹¹ ...

¹²Petrov križ križ na koji je razapet sveti Petar

¹³petrov križ križ u obliku križa (!) na koji je razapet sveti Petar

[c] *Sveti Križ G Svetoga Križa

1. *rel.* križ na kojemu je Isus bio razapet, katolički simbol Isusove patnje i stradanja
sin. Križ (1)

2. *rel.* crkva u nekoliko hrvatskih gradova (u Zagrebu, Dubrovniku itd.), crkva Svetoga Križa

¹crkva Sveti Križ

²u crkvi Sveti Križ

³u Svetome Križu

Na navedenom primjeru dobro se vidi nategnutost stvaranja homonimnih parova (**Križ/križ*), gdje bi veliko i malo početno slovo pokazivalo različito značenje. U navedenom primjeru isti postupak primijenjen je i na podnatuknice (*Andrijin križ/*

andrijin križ, Filipov križ/filipov križ, Petrov križ/petrov križ). No što god ti pojmovi značili, nema razloga da se posvojni pridjevi *Andrijin, Filipov i Petrov* pišu malim početnim slovom. A što se tiče različitosti značenja, bilo bi zanimljivo vidjeti primjer za svaki od spomenutih pojmova pisanih velikim i malim početnim slovom (*Križ/križ, Andrijin križ/andrijin križ, Filipov križ/filipov križ, Petrov križ/petrov križ*).

Homonimni su parovi u Rječniku vrlo česti. Skupljeni su na kraju knjige (str. 641. – 720.) u više-manje istoj obradi kao u Rječniku.

[c] **Križ* u Rječniku ima i svoj sinonim: **Sveti Križ*, i to kao posebnu natuknicu. Natuknica je navedena kao **Sveti Križ*, a nema joj para pisanog malim početnim slovom. Te su natuknice shvaćene kao ravnopravne, i tako su i obrađene te se ravnopravno upućuju jedna na drugu. Sinonimi su dobro protumačeni u Konceptiji Rječnika (str. 7. – 13.), no to se ne može reći i za primjenu u samom Rječniku.

O pisanju imena crkve kako je u 2¹ i 2² (crkva *Sveti Križ* i u *crkvi Sveti Križ*) rečeno u komentaru uz [9] i [17]. Treba dakle pisati *crkva Svetoga Križa* i u *crkvi Svetoga Križa*, a ono pod 3 može biti prihvatljivo kao skraćeni naziv (u *Svetom Križu*), dok će se u nekim primjerima radije izbjegavati, npr. u *Srcu Isusovu* i sl.

Evo još jedan sličan primjer:

[27] *Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije

G Bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije

1. *rel.* crkva, crkva bezgrešnoga/bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije *sin.* Bezgrješno začće Blažene Djevice Marije (1)

2. *rel.* kršćanski blagdan koji se obilježava 8. prosinca, blagdan bezgrešnoga/bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije *sin.* Bezgrješno začće Blažene Djevice Marije (2)
bezgrešno začće Blažene Djevice Marije

G bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije

rel. katolička dogma

¹blagdan bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije/blagdan bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije 8. prosinca *sin.* Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije (2), Bezgrješno začće Blažene Djevice Marije (2)

²crkva bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije/crkva bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije *sin.* Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije (1), Bezgrješno začće Blažene Djevice Marije (1)

[28] *Bezgrješno začće Blažene Djevice Marije

G Bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije

1. *rel.* crkva, crkva bezgrješnoga/bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije *sin.* Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije (1)

2. *rel.* kršćanski blagdan koji se obilježava 8. prosinca, blagdan bezgrješnoga/bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije *sin.* Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije (2)
bezgrješno začće Blažene Djevice Marije

G bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije

rel. katolička dogma

¹blagdan bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije/blagdan bezgrešnoga začća Blažene Djevice Marije 8. prosinca *sin.* Bezgrješno začće Blažene Djevice Marije (2), Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije (2)

²crkva bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije/crkva bezgrešnoga začeca Blažene Djevice Marije *sin.* Bezgrješno začece Blažene Djevice Marije (1), Bezgrešno začece Blažene Djevice Marije (1)

Čitajući primjere [27] i [28] vjerojatno će se najprije pomisliti da je nešto pogrešno prepisano, zato je sve trebalo više puta provjeriti. A da bi se shvatila logika koja je u pozadini, potrebno je sve pažljivo čitati više puta. Sva je razlika između [27] i [28] u jednoj riječi, u pisanju riječi bezgrešno/bezgrješno, a imena s jednim ili drugim likom označena su kao sinonimi. Problem sinonima (*sin.*) već je spomenut u komentaru uz [26], [c], a ovdje je on još očitiji.

Raspored je u oba broja potpuno isti: natuknica sa zvjezdicom i velikim početnim slovom u značenju ime crkve (1.) i ime blagdana (2.) bez spominjanja riječi crkva i blagdan te natuknica s malim početnim slovom u značenju crkvena dogma. Sve se to moglo izraziti mnogo sažetije i preglednije.

[29] [a] Isus G Isusa

rel. prema kršćanskome vjerovanju Božji sin koji je to ime dobio rođenjem *sin.* Isus Krist

¹Isus iz Nazareta/Isus Nazarećanin

[b] Isus Krist G Isusa Krista

rel. prema kršćanskome vjerovanju Božji sin koji je to ime stekao krštenjem *sin.* Isus

[c] Isusov *prid.* G Isusova prema: Isus/Isus Krist

¹Krv Isusova *rel.* katolički simbol, krv koju je Isus prolio na križnome putu *sin.* Krv Kristova, Predragocjena Krv Kristova

²Presveto Srce Isusovo/Srce Isusovo/Sveto Srce *rel.* katolički simbol Isusove ljubavi

[d] krv G krvi

anat. tjelesna tekućina crvene boje

*Krv Isusova G Krvi Isusove

rel. katolički simbol, krv koju je Isus prolio na križnome putu *sin.* Krv Kristova, Predragocjena Krv Kristova

*Krv Kristova G Krvi Kristove

rel. katolički simbol, krv koju je Isus prolio na križnome putu *sin.* Krv Isusova, Predragocjena Krv Kristova

Predragocjena Krv Kristova G Predragocjene Krvi Kristove

rel. katolički simbol, krv koju je Isus prolio na križnome putu *sin.* Krv Isusova, Krv Kristova

¹blagdan Predragocjene Krvi Kristove obilježava se 1. srpnja

²crkva Predragocjene Krvi Kristove

³Župa Predragocjene Krvi Kristove u Zagrebu

[e] muka G muke

1. tjelesna ili psihička patnja

2. mučnina

*Muka G Muke

rel. mučeništvo i smrt Isusa na Križu kao katolički simbol *sin.* Muka Gospodnja (1), Muka Isusova (1), Pasija

*Muka Gospodnja G Muke Gospodnje.

1. *rel.* mučeništvo i smrt Isusa na Križu kao katolički simbol *sin.* Muka, Muka Isusova (1), Pasija

2. *rel.* poglavlje u *Svetome pismu sin.* Muka Isusova (2)

*Muka Isusova G Muke Isusove

1. mučeništvo i smrt Isusa na Križu kao katolički simbol *sin.* Muka, Muka Gospodnja, Muka Kristova (1), Pasija

2. poglavlje u *Svetome pismu sin.* Muka Gospodnja (2)

[f] *Pasija G Pasije

rel. mučeništvo i smrt Isusa na Križu kao katolički simbol *sin.* Muka, Muka Gospodnja (1), Muka Isusova (1)

pasija G pasije

1. *pren.* mučeništvo

2. *glazb.* glazbeni žanr prikaza Isusove Muke

[g] srce G srca

anat. mišićni organ u prsnome košu koji odvodi krv po čitavome tijelu

*Srce Isusovo G Srca Isusova

1. *rel.* katolički simbol Isusove ljubavi

sin. Presveto Srce Isusovo, Sveto Srce (1)

2. bazilika u Zagrebu, bazilika Srca Isusova

Sveto Srce G Svetoga Srca

1. *rel.* katolički simbol Isusove ljubavi

2. *rel.* (fr. Sacré-Coeur) bazilika na Montmartreu u Parizu, bazilika Svetoga Srca

¹bazilika Sveto Srce

²u bazilici Sveto Srce

³u Svetome Srcu

Presveto Srce Isusovo G Presvetoga Srca Isusova

rel. katolički simbol Isusove ljubavi *sin.* Srce Isusovo (1), Sveto Srce (1)

[30] sin G sina

1. muško dijete u roditelja

2. uz osobna imena:

¹Alexandre Dumas, sin

*Sin G Sina

rel. uz Oca i Duha Svetoga/Svetoga Duha treća (!) božanska osoba u Svetome Trojstvu, Isus Krist

[31] tijelo G tijela

vanjsko obličje čovjekova ili životinjskoga organizma

*Tijelo Isusovo G Tijela Isusova

rel. katolički simbol *sin.* Tijelo Kristovo

*Tijelo Kristovo G Tijela Kristova

rel. katolički simbol *sin.* Tijelo Isusovo

[32] Rane Isusove G Rana Isusovih

rel. katolički simbol, Isusove rane na Križu *sin.* Svete Rane

Svete Rane G Svetih Rana

rel. katolički simbol, Isusove rane na Križu *sin.* Rane Isusove

Uz [29] – [32]: da bi se jasnije vidjela složenost, pa i problematičnost, primijenjenog postupka, trebalo je sve ovdje iz Rječnika prepisati. Ništa nije dodano, sve je to tako zapisano u Rječniku. Sve što tu dolazi već je spominjano, ali je jasnije kada je sve na jednome mjestu. Već je rečeno da su homonimni parovi umjetno stvarani (v. komentar uz [26]). Ovdje je to još očitije, a to su ove natuknice *krv*/**Krv Isusova*, **Krv Kristova*; *muka*/**Muka*; **Pasija/pasija*; *srce*/**Srce Isusovo* (br. [29]), *sin*/**Sin* [30]; *tijelo*/**Tijelo Isusovo*, **Tijelo Kristovo* [31]. Po istoj logici mogao je to biti, a nije, i par *rane/Isusove Rane*, *Svete Rane* [32] (već je stavljeno veliko početno slovo).

Ovdje je naglašenije vidljiv i problem sinonima. Oni se shvaćaju u preširokom značenju i tako se nepotrebno umnožava broj natuknica jer svaki sinonim postaje posebna, ravnopravna natuknica i iz svake se upućuje na svaku drugu iz te skupine. A ovo je skupina sinonima u ovom dijelu: *Isus sin*. *Isus Krist*; **Krv Isusova sin*. *Krv Kristova*, *Predragocjena Krv Kristova*; **Muka sin*. *Muka Gospodnja (I)*, *Muka Isusova (I)*, *Pasija*; *Rane Isusove sin*. *Svete Rane*; **Srce Isusovo sin*. *Presveto Srce Isusovo*, *Sveto Srce (I)*; **Tijelo Isusovo sin*. *Tijelo Kristovo*. Ne možemo ne upitati se: Jesu li to doista sinonimi? (U tim primjerima zanemarujemo veliko i malo početno slovo – o tome je govoreno drugdje; isto tako i imena crkava i blagdana.)

Riječju simbol često se opravdava veliko početno slovo, što nije dostatan razlog. Veći bi razlog bio da se tako piše „u znak poštovanja“, no ni to se ne može i ne treba točno propisivati, mnogo ovisi o kontekstu, a u takvim primjerima određenu slobodu mora imati i onaj tko piše. Što se tiče konteksta, sasvim je razumljivo, kad je riječ o Tijelu i Krvi Kristovoj, da bude veliko početno slovo u središnjem dijelu euharistijske molitve: *Tebe zato molimo rosom Duha svoga posveti ove darove da nam postanu Tijelo i Krv Gospodina našega Isusa Krista*. Ili u obredima pričesti: Svećenik... tiho kaže: *Tijelo Kristovo sačuvalo me za život vječni*. I s poštovanjem blaguje Tijelo Kristovo. U drugom kontekstu, primjerice u popričesnim molitvama, sasvim je prikladno malo početno slovo: *Svemogući Bože, pričestili smo se tijelom i krvlju tvoga Sina... Gospodine, nahranio si nas tijelom i krvlju svoga Sina... Naš skromni prinos, Gospodine, uzvratio si nam tijelom i krvlju svoga Sina... Pastiru dobri, pogledaj svoje stado otkupljeno dragocjenom krvlju tvoga Sina...* Slično bi se moglo reći i za muku, križ i sl.

U [32] nalazimo odgovor na pitanje postavljeno u komentaru uz [26]. U tom broju tumači se zašto se riječ *križ* piše velikim početnim slovom: (jer je to „Isusov križ“), „križ na kojemu je Isus bio razapet“. Zato je u natuknici *Svete Rane* zapisano: „katolički simbol, Isusove rane na Križu“. Ipak nije nimalo uvjerljivo zašto bi se tu riječ *križ* pisala velikim početnim slovom.

O pisanju imena crkve kako je u 2¹ i 2²(*crkva Srce Isusovo* i u *crkvi Srce Isusovo*) rečeno je u komentaru uz [9] i [17].

Sveci, njihovi blagdani i sl.

[33] [a] Sveti Petar G Svetoga Petra

1. *rel.* bazilika u Rimu, bazilika svetoga/sv. Petra

¹bazilika Sveti Petar

²u bazilici Sveti Petar

³u Svetome Petru

2. *rel.* katedrala u Đakovu, katedrala svetoga/sv. Petra, đakovačka katedrala

¹katedrala Sveti Petar

²u katedrali Sveti Petar

³u Svetome Petru

3. *rel.* crkva u Zagrebu, župna crkva svetoga/sv. Petra apostola, Petrova crkva

¹crkva Sveti Petar

²u crkvi Sveti Petar

³u Svetome Petru

4. *rel.* konkatedrala u Splitu, konkatedrala svetoga/sv. Petra, splitska konkatedrala

¹konkatedrala Sveti Petar

²u konkatedrali Sveti Petar

³u Svetome Petru

[b] sveti/sv. Petar apostol G svetoga/sv. Petra apostola

rel. kršćanski svetac, jedan od dvanaest Isusovih apostola *sin.* sveti/sv. Petar Stijena, sveti/sv. Šimun Petar, sveti/sv. Šimun Stijena

¹bazilika svetoga/sv. Petra u Rimu *sin.* Sveti Petar (1)

²blagdan katedre svetoga/sv. Petra 22. veljače *sin.* Katedra svetoga/sv. Petra

³katedra svetoga/sv. Petra papinski stolac u bazilici svetoga/sv. Petra u Rimu

⁴katedrala svetoga/sv. Petra u Đakovu, đakovačka katedrala *sin.* Sveti Petar (2)

⁵koštati koga kao svetoga Petra kajgana *pren.* biti skup

⁶župna crkva svetoga/sv. Petra apostola u Zagrebu, Petrova crkva, *sin.* Sveti Petar (3)

[c] sveti/sv. Petar Stijena G svetoga/sv. Petra Stijene

rel. ime koje je Isus nadjenio sv. Petru zbog njegove važne uloge u Crkvi *sin.* sveti/sv. Petar apostol, sveti/sv. Šimun Petar, sveti/sv. Šimun Stijena

[d] sveti/sv. Šimun Petar G svetoga/sv. Šimuna Petra

rel. kršćanski svetac, jedan od dvanaest Isusovih apostola koji je poznatiji kao sveti/sv. Petar apostol *sin.* sveti/sv. Petar apostol, sveti/sv. Petar Stijena, sveti/sv. Šimun Stijena

[e] sveti/sv. Šimun Stijena G svetoga/sv. Šimuna Stijene

rel. kršćanski svetac, jedan od dvanaest Isusovih apostola koji je poznatiji kao sveti/sv. Petar apostol *sin.* sveti/sv. Petar apostol, sveti/sv. Petar Stijena, sveti/sv. Šimun Petar

[34] *Katedra svetoga/sv. Petra G Katedre svetoga/sv. Petra

rel. blagdan kojim se obilježava crkveno jedinstvo, a obilježava se 22. veljače, blagdan katedre svetoga/sv. Petra

Uz [33]: s prvom riječju *Sveta/Sveti* dolazi golemo mnoštvo natuknica (zauzimaju u Rječniku punih 14 stranica), uvijek s istim podacima: ime *svetca/svetice* u N i G, zatim njima posvećena crkva i blagdan, uvijek s istim inačicama.

Određenu pomutnju izazvalo je pravilo u [13] (v. taj broj i komentar uza nj). Na temelju toga pravila uveden je u nizu svetaca dvostruki poredak. Kada smo kod natuknice *Sveti Petar*, spomenimo da joj je u drugom nizu paralelna natuknica *sveti/sv. Petar apostol*. Prvi niz bio bi ime crkve i blagdana bez spominjanja imenice

crkva i blagdan (v. [9] i [13] i komentar uz te brojeve). Drugi niz bio bi ime svetca, redovito s kojim dodatkom: apostol, mučenik i sl. No taj dodatak ništa ne mijenja u stvarnosti pa stoga nije trebalo stvarati dva niza. Ime svetca početna je natuknica i sve se dalje grana od nje.

A što kada je riječ o izboru imena svetaca, nameće se pitanje zašto ih je toliko navedeno, strogo po istom modelu. Ne bi li bilo dosta navesti samo one u čijim imenima može biti kakva nedoumica s obzirom na malo ili veliko početno slovo, npr. *Sveta Brigita Irska/Švedska, Sveta Marija Magdalena, Sveta Marija Velika, Bezgrješno Srce blažene Djevice Marije, Sveta obitelj Isusa, Marije i Josipa, Sveta Terezija od Djeteta Isusa, Bl. Marija Propetoga Isusa Petković, Sveti Ivan od Križa i sl.* Sasvim su nepotrebna imena kao *Sveta Ana, Sveta Barbara, Sveta Helena, Sveta Lucija...*

Uz [33] [a-e]: trebalo je sve to prepisati cjelovito da bi se vidjelo koliko je tu suvišnoga i problematičnoga. Ponajprije, ne postoji ni *sv. Petar Stijena*, ni *sv. Šimun Petar* i pogotovo ne *sv. Šimun Stijena* pa bi mnogo toga trebalo izbrisati.

[35] Sveti Josip radnik G Svetoga Josipa radnika

1. *rel.* crkva u nekoliko hrvatskih gradova (u Osijeku, Zagrebu itd.), crkva svetoga/sv. Josipa radnika

¹crkva sveti Josip radnik

²u crkvi sveti Josip radnik

³u Svetomu Josipu radniku

2. katolički blagdan koji se obilježava 19. ožujka i 1. svibnja

sveti/sv. Josip radnik G svetoga/sv. Josipa radnika

rel. katolički svetac i Isusov poočim, zaštitnik hrvatskoga naroda

¹crkva svetoga/sv. Josipa radnika u nekoliko hrvatskih gradova (u Osijeku, Zagrebu itd.)
sin. Sveti Josip radnik (1)

²blagdan svetoga/sv. Josipa radnika 19. ožujka i 1. svibnja *sin.* Josipovo, Sveti Josip radnik (2)

Josipovo G Josipova

rel. katolički blagdan koji se obilježava 19. ožujka i 1. svibnja, blagdan svetoga/sv. Josipa radnika *sin.* Sveti Josip radnik (2)

[36] *Kraljica Neba i Zemlje G Kraljice Neba i Zemlje

1. *rel. pren.* Marija, Majka Boža (!)

2. *rel.* blagdan koji se obilježava tjedan dana nakon Uznesenja Blažene Djevice Marije

¹blagdan Kraljice Neba i Zemlje

3. crkva u Pločama

¹crkva Kraljica Neba i Zemlje

²u crkvi Kraljica Neba i Zemlje

³u Kraljici Neba i Zemlje

Uz [35]: u natuknici *Sveti Josip radnik* nešto je pobrkano. *Sveti Josip Radnik* (veliko početno R) slavi se samo 1. svibnja, a taj je dan i taj naslov zbog Međunarodnog dana rada, a pod naslovom *Sveti Josip, zaručnik BDM* (taj naslov nije naveden), slavi se 19. ožujka. Isto tako treba razlikovati *crkvu svetog Josipa* i *crkvu svetog Josipa*

Radnika. Spomenuta crkva u Zagrebu posvećena je svetom Josipu, a svetom Josipu Radniku posvećena je npr. župna crkva u Belišću.

Donesena je kao sinonim i natuknica Josipovo, no to nije sinonim Svetomu Josipu Radniku, nego Svetomu Josipu. Isto tako zaštitnik hrvatskoga naroda nije sv. Josip Radnik nego sv. Josip, zaručnik BDM. A o imenu *crkva sv. Josip radnik* (1.¹ⁱ²) govoreno je na više mjesta.

Uz [36]: tu se postavljaju neka načelna pitanja. Jedino je sigurno to da doista postoji župa s tim naslovom, no koje je točno njezino ime? U Registru pravnih osoba Katoličke crkve ta je župa upisana pod imenom ŽUPA KRALJICE NEBA I ZEMLJE (sve je pisano velikim slovima pa se odatle ne saznaje kako treba pisati). Župni portali često su nepouzdana, no ovdje je ime, čini se, točno. Piše: Župa Kraljice neba i zemlje.

U navedenoj natuknici stoji da je to i blagdan. (Po kojem kalendaru? – Ni po kojem.) Postoji samo blagdan, odnosno spomendan BDM Kraljice, a onaj dodatak *Neba i Zemlje*, odnosno *neba i zemlje*, dodatak je za naslovnika župe (u Hrvatskoj taj naslov ima samo župa u Pločama). Naime, prije II. vatikanskog koncila taj dan se slavila *Osmina Uznesenja BDM*, čime je vjerojatno nadahnut onaj dodatak *neba i zemlje*. Naslov u Rječniku prepisan je, nekritički, s jednoga portala, sasvim nepotrebno. Još k tome, taj se naslov pripisuje župnoj crkvi. Pravnu osobnost pa tako i službeno ime ima župa, a župna crkva najčešće ima, ali i ne mora imati, istoga naslovnika, no o tome nema podatka na portalu. Župni portali morali bi paziti da navode točno ime svoje župe, a ono bi se moralo slagati s onim kako je navedeno u Registru. Evo nekoliko karakterističnih imena iz Registra: *Župa našašća sv. Križa*, *Župa mučeništva sv. Ivana Krstitelja*, *Župa preslavnog imena Marijina*, *Župa rođenja BDM*, *Župa Gospe od anđela*, *Župa Materinstva BDM*, *Župa Gospe od Pojšana*, *Župa B. D. Marije majke Crkve*, *Župa BDM majka Crkve*... Te dvije potonje imaju istoga naslovnika, a ime je različito napisano. No ime je takvo kakvo jest, a drugo je pitanje kako bi ime pravilno glasilo. I prema tome bi trebalo izraditi načela za ispravno pisanje velikoga i maloga početnog slova.

Sve što je rečeno uz ovu natuknicu vrijedi i za natuknicu **Kraljica Svete Krunice (BDM od Ružarija)*.

Natuknice-sinonimi

[37] blagdan nevine dječice G blagdana nevine dječice

rel. katolički blagdan koji se obilježava 28. prosinca *sin.* Mladenci, Nevina dječica

**Mladenci pl. t. G Mladenaca*

rel. pokr. katolički blagdan koji se obilježava 28. prosinca *sin.* blagdan nevine dječice, Nevina dječica

Nevina dječica G Nevine dječice

rel. katolički blagdan koji se obilježava 28. prosinca *sin.* blagdan nevine dječice, Mladenci

[38] **Blagovijest G Blagovijesti*

rel. kršćanski blagdan koji se obilježava 25. ožujka *sin.* Navještenje, Navještenje Blažene Djevice Marije, Navještenje Gospodinovo

blagovijest G blagovijesti

rel. vijest o Isusovu rođenju *sin.* radosna vijest

radosna vijest G radosne vijesti

rel. vijest o Isusovu rođenju *sin.* blagovijest

Navještenje G Navještenja

1. *rel.* katolički blagdan koji se obilježava 25. ožujka *sin.* Blagovijest, Navještenje Blažene Djevice Marije, Navještenje Gospodinovo

2. bazilika u Nazaretu

¹bazilika Navještenja

Navještenje Blažene Djevice Marije G Navještenja Blažene Djevice Marije

rel. kršćanski blagdan koji se obilježava 25. ožujka *sin.* Blagovijest, Navještenje, Navještenje Gospodinovo.

Navještenje Gospodinovo G Navještenja Gospodinova

rel. kršćanski je blagdan koji se obilježava 25. ožujka *sin.* Blagovijest, Navještenje, Navještenje Blažene Djevice Marije

Uz [37] nekoliko napomena: a) Blagdan se zove *Sv. nevinna dječica*; uz blagdan Rječnik i inače kaže da se obilježavaju, a treba: slave; b) i kad se navodi riječ blagdan treba navesti puno ime: *blagdan Sv. nevine dječice* (veliko početno slovo jer je to ime blagdana); tu ne treba spominjati *Mladence*, drugdje je rečeno da je to pokrajinsko ime.

Uz [38]: izrazit je primjer nepotrebnog množenja natuknica. Najprije treba znati sadržaj: Blagdan se do 1969. zvao *Navještenje bl. Djevice Marije*, a od 1969. se zove *Navještenje Gospodinovo*, dok je *Blagovijest* naziv iz pučkoga govora i prijašnjega i sadašnjega. Zatim, nepotreban je homonimni par *blagovijest*/**Blagovijest*, a navedena imena nisu sinonimi jer izražavaju različit sadržaj. Nepotreban je i sinonim *blagovijest/radosna vijest*. Naposljetku preostaje kako sve to izraziti u Rječniku velikoga i maloga početnog slova.

Natuknice s lošim definicijama

[39] večera Gospodnja G večere Gospodnje

rel. dio euharistijskoga obreda kad se uzimaju kruh i vino u spomen na Tijelo i Krv Kristovu

hostija G hostije

rel. okrugli listić beskvasnog kruha koji se prima tijekom pričesti.

Nepotrebna natuknica

[40] Sveti Bog G Svetoga Boga

rel. u zazivu:

¹Sveti Bože/Bože Sveti

G(enitiv)

[41] pater G patera lat.

rel. naslov pri oslovljavanju katoličkoga svećenika redovnika *sin.* otac (2)

¹pater Antun Cvek

Uz [39]: u definicijama ima najviše slabosti, krupnijih i sitnijih. One najčešće nisu komentirane, to bi nas odvelo predaleko. Tek je tu i tamo ponešto spomenuto. Među najlošijim definicijama za prvo bi se mjesto zasigurno natjecale te dvije u [39]. Čak ne treba reći zbog čega su loše.

Uz [40]: Nepotrebnih natuknica ima mnogo. To je jedna tipična od njih.

Uz [41]: To je prvi put da spominjemo genitiv, premda ga je već mnogo ranije trebalo spomenuti. Naime, u tumačenju koncepcije Rječnika za polje Gramatika kaže se: „Za sve se natuknice navodi genitiv (G), a ostali se kosi padeži navode ovisno o obliku natuknice“ (str. 8), tj. kada postoji kakva nedoumica u vezi s dotičnim padežima. Trebalo bi tako biti i za genitiv. On se donosi u svim natuknicama, a nepotreban je u barem 90% primjera.

U natuknici *pater* susreli smo se prvi put s time da bi genitiv bio koristan, ali je natuknica nepotrebna jer u njoj nema nikakve nesigurnosti vezane za malo ili veliko početno slovo. A za genitiv je tu čak donesen nepravilan oblik: *patera* umjesto *patra*. U toj natuknici ima još nešto vrijedno spomena. U primjeru se navodi ime žive osobe, što je u najmanju ruku neuobičajeno. Takvih primjera ima još: varaždinski biskup Bože Radoš proglašen je nadbiskupom (natuknica *nadbiskup*); za oslovljavanje „katoličkoga svećenika redovnika“ naveden je kao primjer „prečasni otac Milan Stipić“ (natuknica *otac*); a na str. 718. nešto je još neobičnije: donesen je primjer da se imenica **Zvezdan* kao muško ime piše velikim početnim slovom (fra Zvezdan Linić), a kao opća imenica malim početnim slovom (kineski *zvezdan*).

Primjeri sitnijih netočnosti:

Opus Dei nije laička ustanova nego osobna prelatura. Dobro je što Rječnik donosi odrednicu *neskl.* (nesklonjivo), no moglo se preporučiti da se, u slučaju potrebe, ispred nesklonjivog imena doda sklonjiva riječ *prelatura*.

Jeruzalemska Biblija nije „inačica *Biblije* nastala u Jeruzalemskoj školi“ nego je samo prijevod *Biblije* s komentarom.

Natuknice *Tijelo Isusovo* i *Tijelo Kristovo* donesene su kao istovrijedne sinonimne natuknice, međutim one to nisu (npr. u pričesti se ne prima *Tijelo Isusovo*) i posve su suvišne. To vrijedi i za *Krv Isusovu/Kristovu*.

Majka Božja od Kamenitih Vrata, Kamenita vrata (ime prema mjestu na kojem se štuje; treba pisati jednako, s malim početnim v).

Blagdan *Predragocjene Krvi Kristove* više ne postoji (od 1969.) (sada je *Tijelovo*, odnosno svetkovina *Presvetoga tijela i krvi Kristove*).

Nešto se nepotrebno prevodi (npr. *Naša Gospa za Notre-Dame*; pod izrazom katedrala *Naše Gospe* malotko bi prepoznao glasovitu katedralnu crkvu u Parizu *Notre-Dame*).

Obećana Zemlja ne postoji kao vlastito ime i ne treba pisati velikim početnim slovima. Uostalom natuknica je nepotrebna.

**Koncil/koncil* – ne postoji *Koncil* kao vlastito ime.

Redovito se navodi dan kada se koji blagdan *obilježava*, a treba: *slavi*.

Nevjerni Toma – trebalo bi malo početno *n* u *nevjerni*.

Apostolsko vjerovanje, a tako i *Atanazijevo vjerovanje* nisu molitve nego vjeroispovijedni obrasci; *Bazilije Veliki* nije učitelj, nego je naučitelj.

Kanonik je opisan kao „crkveni djelatnik“, a *kum* kao „svjedok pri vjerskome obredu“; prva pričest kao „sakrament primanja prve euharistije“ umjesto „prvo primanje sakramenta euharistije“.

Zaključak

Rječnik o kojem je ovdje riječ namijenjen je širokomu krugu: lektorima, učiteljima, profesorima, nastavnicima, učenicima, studentima, prevoditeljima, novinarima te korisnicima u službenoj i poslovnoj komunikaciji (usp. str. 6).

U Predgovoru je s pravom istaknuto da je pisanje velikoga i maloga početnoga slova jedan od glavnih pravopisnih problema u hrvatskome jeziku i da „zahtijeva šire izvanjezično znanje“ (str. 5.), no teško je oteti se dojmu da je to pravilo uvelike zanemareno i da su se autori, u slučaju religijskih sadržaja, presmionio upustili u ono što im nije blisko. Doda li se tomu da je i samo religijsko područje u tom pitanju prilično neistraženo te da osim Općega religijskoga leksikona (Zagreb, 2002., LZMK) nema priručnika za pouzdan oslonac, njihova je zamisao u začetku bila teško ostvariva.

Zaključno se može reći da se ni u jednom području ne može napraviti valjana sinteza bez temeljitih prethodnih istraživanja.

Sažetak

Petar Bašić, Katoličko bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu,

petar.basic@kbf.unizg.hr

UDK 81'35, stručni rad

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.13>

primljen 21. srpnja 2023., prihvaćen za tisak 20. listopada 2023.

Religion-Related Entries in Rječnik velikoga i maloga početnog slova
(Dictionary of Uppercase and Lowercase Initial Letters)

The paper discusses the use of uppercase and lowercase letters in religious names. The dictionary of capital and small initial letters published by the Institute of Croatian Language and Linguistics in 2022 is the reason for this work that is, principally, a criticism of the part of the Dictionary in which the writing of capital and small initial letters in religious names is prescribed. The paper warns that the writing of a lexicographical work requires the cooperation of experts from different professions, which is clearly lacking in this dictionary when it comes to religious terminology. The paper provides a number of useful interpretations,

primarily interpretations of what is and what is not a name; what is a proper name as a part of the religious name, what is a common noun or attribute with a general meaning, and it prescribes the use of upper or lower case initial letters in all of the above cases. The paper also draws attention to the changes that religious terminology has undergone and points to the religious terms that have become obsolete.

Keywords: upper case and lower case initial letter, religious terminology

KREATIVNI OBLICI MOTIVACIJE U NASTAVI MATERINSKOGA I STRANOGA JEZIKA

Katarina Aladrović Slovaček, Željka Knežević, Maša Rimac Jurinović

Uvod

Motivacija (Beck, 2003.) stanje je u kojem smo iznutra pobuđeni za postizanje nekog cilja, a predstavlja i jednu od triju sastavnica, uz kogniciju i emocije, koje bitno utječu na učenje. Štoviše ključno je njihovo međudjelovanje. U poticanju optimalnoga međudjelovanja ključnu ulogu u organizaciji nastavnoga procesa ima učitelj. Upravo je pobuđivanje zanimanja za nastavne sadržaje koji učenicima najčešće nisu zanimljivi ili su im otprije nepoznati, a mi bismo dodale i sadržaje koje učenici smatraju teškima ili nerazumljivima (poput jezičnih sadržaja), glavni su izazov za učitelja (Vizek Vidović, 2009.). Metodičari jezika napominju kako motivacija na početku nastavnog sata služi za pokretanje učeničke volje, ali i da učitelji moraju promišljati i strateški dugoročnu motivaciju, koja se prepoznaje u razvijenoj svijesti o potrebi jezične kulture i iskrenoj želji da se ta kultura stekne (Težak, 1996.). Stoga je motivacija u nastavi jezika iznimno važna.

Učitelji posjeduju znanja, formalna i iskustvena, kojima mogu olakšati proces učenja, stvoriti pozitivno ozračje i motivirati učenike da u skladu sa svojim sposobnostima postignu uspjeh (a ne da izbjegavaju neuspjeh). Suvremena škola zahtijeva aktivnu ulogu učenika, iako je i danas u mnogim školama deklarativno znanje zastupljenije od proceduralnoga (Lazzarich, 2021.). Olakšavanje procesa učenja, pozitivno ozračje i postavljanje učenika u središte procesa učenja (i poučavanja), dodjeljujući mu aktivnu ulogu, iznimno je važno i ostvarivo uz pomoć različitih metodičkih pristupa. Jedan od njih je i dramskopedagoški pristup¹ učenju i poučavanju.

Podjednako je važno služiti se raznim oblicima motivacije u nastavi jezika, a velik potencijal imaju kreativne aktivnosti, posebice one utemeljene na igri (Aladrović

¹ Dramska je pedagogija interdisciplinarno područje i uključuje dramaturgiju, teatrologiju, pedagogiju i razne grane kazališnoga područja. Unutar područja dramske pedagogije ostvaruje se dramski odgoj kao oblik rada i unutar kojega razlikujemo tri velika područja: dramsko izražavanje, dramsko stvaralaštvo i dramska kultura. (Vidi više: Gruić i sur., 2018.)